

ITINERARIJ HUIUS OPUSCULI

TA ΤΟΠΙΚΑ, ΚΑΙ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ.

1. In Natali Domini, adeoque primo ipso die anni Dionysiani 1146, apud Bituricas, in episcoporum et procerum conventu, Godefridus Lingonensis episcopus orationem habuit de Rohes, sive Edessa depopulatione et Christianorum orientalium oppressione a Turcis. Indicta sunt super ea re comitia Vezeliaci in proximum Pascha.

2. Die Paschæ, 31 Martii anni ejusdem 1146, ad S. Bernardi Clarevallensis abbatis prædicationem, Vezeliaci decernitur expeditio in Terram Sanctam. Assumuntur cruces primum a rege Ludovico Juniore, atque ab ejus conjuge Alienorde regina; tum horum exemplo ab aliis innumerabilibus. Datur solidus annus bellico apparatus.

3. Anno 1147, Stampas regis jussu convocantur episcopi et optimates regni ad *Circumdedere me*, hoc est ad Dominicam Septuagesimæ, quæ fuit 16 Februarii. Eligitur via per Constantinopolim. Constituantur qui rege peregre profecto regnum administrarent, Sugerius abbas S. Dionysii, cum Guillelmo Nivernense comite. Sed hic haud multo post in Carthusiam se recipiens, ibi monasticum habitum ex voto suscepit. Ad urbem Metensem concursus militiae, et lustratio exercitus imperatur in imminentem Pentecosten.

4. Subinde Roma adveniens Eugenius papa III Pascha 20 Aprilis ad S. Dionysium celebravit. Ibi rex de ejus manu vexillum regium, cum pera et benedictione accipit. In quartam feriam Pentecostes profecto indicitur. Guillelmo Nivernensi comiti Samson Remensis archiepiscopus, et Rodulfus Viromandensis comes regni rectores substituuntur.

5. Rex per Virdunum Metas venit ad Pentecosten. Eo post paucos dies totus confluit exercitus, ducitur, Wormatiam pervenitur apostolorum Petri et Pauli festa die, Junii 29.

6. Wormatiæ trajecto Rheno, Herbipolim seu Wirceburgum tridui itinere contenditur: indeque pari distantia Ratisponam, ubi trans Danubium exercitus deportatur.

7. Ratispona secundo Danubio, tribus pariter diariis ventum est Pataviam. Hinc in Novam urbem, seu Neoburgum quinque circiter dierum itinere. A Neoburgo ad portas Hungariæ, unius non amplius diei iter fuit.

8. Per Hungariam diebus quindecim transitum est. Indeque in aditu Bogariæ, seu Bulgariæ, Bellagrava Bogarensis, sic nuncupari solita, ut ab Hungariæ cognomine civitate distinguatur.

9. A Bellagrava uno tantum diario abest Brundisium pauperula civitas. A Brundisia quinta die perventum est in Græciæ urbem, nomine Nit.

10. A Nit quatuor diebus in Hesternit, totidem hinc in Philippopolim. Philippopoli jam ante obierat Aluisus Atrebatensis episcopus, viii Idus Septembris, Constantinopolim ad Græcorum imperatorem præmissus legatus a Ludovico rege.

11. A Philippopoli Andrinopolim diaria fuerunt quatuor; ab Andrinopoli Constantinopolim quinque.

12. Constantinopoli Ludovicus rex festum S. Dionysii cum Græcis celebravit.

13. Egresso rege Constantinopoli in Romaniam post exercitum suum, sol media sui parte obscuratus est, die Dominica, vii Kalendas Novembris. Quam defectionem illustrem fecit basilica S. Stephani Catalaunensis, cum primario altari, eo ipso die et hora, ab Eugenio papa III aliisque tum episcopis, tum cardinalibus ritu solemniter consecrata; ut ex ejus ecclesiæ antiquis tabulis didicimus, quarum exemplar ad finem hujus opusculi lectori exhibemus.

14. Interim Alemannorum exercitu, qui a Constantinopoli Antiochiam versus brevissimum per Iconium, sed periculosissimum iter arripuerat Græcorum dolis Turcorumque armis pene confecto; eorum imperator Conradus, triginta millibus militum suorum amissis, venit ad regem Ludovicum, opem ab eo et solatium quæsiturus: et cum eo ad lacum Nicænum, apud castrum Lupar colloquium habuit sub initium Noyembris.

15. Post festum S. Martini rex ad castrum Esseron venit, hinc Demetrium, tum denique Ephesum, Smyrna et Pergamo ad sinistram relictis. In valle Ephesina, quæ et Decervion, Natale Domini cum feriis aliquot sequentibus celebravit.

16. Itum hinc Laodiciam versus per vada fluminis Mæandri: quæ ad vada Turcorum magna est edicta a Francis strages, haud quidem ipsis incruenta: quippe eo loco inter cæteros Milo de Negentiaci aquis præfocatus interiit.

17. Tertio post die perventum est Laodiciam: unde in montana eductus Francorum exercitus, Turcorum pariter et Græcorum circumseptus insidiis, mense Januario anni 1148, magnam partem disperit. Acta est apud Satelliam a copiarum reliquiis Purificatio beatæ Mariæ: quæ urbs antiquis Attalia memoratur (*Act. xiv, 24*).

18. Capto deinde consilio de petenda Antiochia itinere maritimo, per quinque hebdomadas exspectati sunt venti ferentes, tum hebdomadis tribus iter confectum, appulsumque Antiochiam feria sexta post mediam Quadragesimam, die mensis Martii 19. Hinc datæ litteræ et regis, et Odonis de Diogilo ad Sugerium abbatem.

6 Epistola Ludovici VII, Francorum regis, cognomento Junioris, ad Sugerium abbatem S. Dionysii et regni administratorem, data Antiochiæ in Syria, cum ad eam rex navigio pervenisset anno 1148, die Veneris, post mediam Quadragesimam, mensis Martii 19.

(Est inter Sugerii vulgatas epistolas numero 39. — Vide *Patrologiæ* t. CLXXXVI, col. 1365, in Sugerio.)

ODONIS DE DIOGILO

DE

LUDOVICI VII FRANCORUM REGIS

COGNOMENTO JUNIORIS

PROFECTIONE IN ORIENTEM

Cui ipse interfuit

OPUS SEPTEM LIBELLIS DISTINCTUM.

EPISTOLA ODONIS

AD VENERANDUM ABBATEM SUUM SUGERIUM.

7-9 Ecclesiæ Beati Dionysii venerando abbati SUGERIO, monachorum ejus minimus Odo de Diogilo, salutem.

Velle adjacet mihi, perficere autem non invenio, ut de via sancti sepulcri vobis aliqua idonea denotem quæ mandetis stylo vestro memoriæ sempiternæ. Nam detentus adhuc in agone itineris, et imperitia præpedior et labore. Est tamen tentandum aliquando id etiam quod nequimus, ut nostro conatu viros strenuos ad hoc quod volumus, et non possumus, incitemus. 10 Ego igitur cum in via sancti sepulcri gloriosi regis Ludovici beneficia ubertim senserim et secretius familiaritati adhæserim, referendarum gratiarum affectum quidem habeo, sed non ministrant vires effectum. Sit hoc beati Dionysii, cujus amore hoc fecit, et vestrum, quia monachum vestrum loco vestro suscepit. Vos tamen multum pro vobis debetis, quem specialiter in regno suo dilexit, ei zelo ductus fidei propagandæ, ad tempus illud dimittens, vobis commisit. Ibi tamen vigilavit sibi, sua credens expertæ fidei, sapientiæ singulari. Vos Patris ejus gesta scripsistis, sed criminis erit laudare posteros notitia filii, eujus omnis ætas est

forma virtutis. Nam cum regnare cœperit pene puer non fuit illi gloria sæculi materia voluptatis, sed dedit augmentum virtutibus ejus et lucem. Unde, si quis gesta ejus ab itinere Jerosolymitano describere cœperit, futuris regibus exempli propositi a Deo maximam partem truncabit. Nos enim magis miramur in puero Nicolao quartam et sextam feriam papillarum et reliquam indolem, quam præsulatus ejus admirabilem sanctitatem. Vos igitur, cui juræ debetur reverentia scribendi de filio, qui prius patrem stylo traxistis in lucem, et qui jure debetis obsequium, abundantiori gratia funetus amborum, incipite a pueritia ubi cœpit virtus oriri. Quod vos melius scitis, quia, sicut nutritius, secretius didicistis, Ego vero, etsi impeditus sermone, sed non scientia rerum quæ in via sancti sepulcri gestæ sunt (quippe qui sicut capellanus illi surgenti sæpius aderam, et cubanti), ut ita dixerim, quasi balbutiendo, summatim vobis offeram veritatem, litterali eloquentia venustandam. Nec ideo vos pigeat exsequi 11 quod debetis, si hoc auditis a pluribus usurpari. Imo gratum habetote, si laudes habet multorum qui meruit omnium.

LIBELLUS PRIMUS.

Anno Verbi incarnati millesimo centesimo quadragesimo sexto, gloriosus rex Francorum et dux Aquitanorum Ludovicus, regis filius Ludovici, cum esset viginti quinque annorum, ut dignus esset

Christo, Verzelico in Pascha bajulando crucem suam, aggressus est eum sequi. In Natali Domini præcedenti, cum idem pius rex Bituricas curiam celebrasset, episcopis et optimatibus regni ad co-

ronam suam generalius solito de industria convocatis, secretum cordis sui primitus revelavit. Tunc religiosus vir episcopus Lingonensis, de Rohes, quæ antiquo nomine vocatur Edessa, depopulatione et oppressione Christianorum et insolentia paganorum satis episcopaliter peroravit, et de flebili materia fletum plurimum excitavit; monens omnes ut cum rege suo ad subveniendum Christianis Regi omnium militarent. Ardebat et lucebat in rege zelus fidei, contemptus voluptatis et gloriae temporalis, exemplum omni sermone præstantius. Tamen quod serebant, verbo episcopus, rex exemplo, non illico messuerunt. Statutus est ergo dies alius Verzeiaco in Pascha, quo in Passione Domini omnes unanimiter convenirent; et in resurrectione, quibus foret cœlitus inspiratum, crucis gloriam exaltarent. Rex interim pervigil in incepto, **12** Romam Eugenio papæ super hac re nuntios mittit. Qui lætanter suscepti sunt, lætantesque remissi, referentes omni favo litteras dulciores, regi obedientiam armis modum et vestibus imponentes jugum Christi suave suscipientibus peccatorum omnium remissionem, parvulisque eorum et uxoribus patrocinium promittentes, et quædam alia quæ summi pontificis sanctæ curæ et prudenti visa sunt utilia continentes. Optabat ipse tam sancto operi manum primam præsens imponere, sed tyrannide Romanorum præpeditus non potuit. Sancto vero Clarevallensi abbati Bernardo curam istam delegavit. Tandem dies adfuit regi optatus. Abbas etiam apostolica auctoritate, et propria sanctitate munitus, et convocatorum maxima multitudo loco et termino pariter adfuerunt. Suscepit ergo rex a summo pontifice sibi missum crucis insigne, et proceres multi cum eo. Et quoniam in castro locus non erat qui tantam multitudinem capere posset, extra in campo fixa est abbati lignea machina, ut de eminenti circumstantibus loqueretur. Hanc ascendit cum rege cruce ornato. Cumque cœleste organum more suo divini verbi rorem fudisset, cœperunt undique conclamando cruces, cruces expetere. Et cum earum fascem præparatum seminasset potius quam dedisset, coactus est vestes suas in cruces scindere et seminare. In hoc laboravit quandiu fuit in villa. Supersedeo scribere miracula quæ tunc ibidem acciderunt quibus visum est id Domino placuisse, ne, si pauca scripsero, non credantur plura fuisse; vel si multa, materiam videar omisisse. Tandem edicto quod post annum progredierentur, omnes ad suam cum gaudio repedarunt.

Abbas vero sub **13** tenui corpore, et pene præmortuo robustum tegens spiritum, ubique circumvolat prædicando, et multiplicati sunt super numerum in parvo tempore crucem portantes. Rex quasi jam nactus gaudium suum fidei propagandæ, de spe futuri exercitus copiosi, Apuliam regi Rogerio nuntios mittit. Qui de omnibus rescripsit ad libitum. Insuper viros remisit nobiles qui, regnum suum in victualibus, et navigio, et omni necessitate, et se

vel suum filium itineris socium promittebant. Misit etiam alios Constantinopolitano imperatori, cuius nomen ignoro, quia non est scriptum in libro vitæ. Hic in longo rotulo prolixam adulationem depinxit, et regem nostrum nominando sanctum, amicum et fratrem, promisit plurima quæ opere non implevit. Sed hæc alias. Alemannorum et Hungarorum etiam reges de foro et transitu requisivit; quorum nuntios, et litteras ad suam voluntatem recepit. Harum quoque regionum duces multi et comites, ejus exemplo provocati, de itineris illi societate scribebant. Sic ad nutum omnia procedebant. Interea fama volat, Angliam transfretat, et aliarum recessus penetrat insularum. Parant naves maritimi cum rege navigio processuri. Cæterum, dum rex lustrans omnia statum regni ordinat, dum subditis in posterum pacem firmat, omnes undique nuntii Parisiis convenerunt. Revertenti omnes pariter affuerunt: imperatorum sacras et ducum chartas offerunt, verboque et litteris quicquid poposcerat pollicentur. Habet rex optionem cui fidem habeat, in quo compendium credat. Sed illi mos erat ut socii essent consilii qui forent et laboris, Omnes igitur ad *Circumdederunt me* Stampas vocat, ut **14** pariter eligerent, quod pariter tolerarent. Qui sicut fuerunt inveniendi alacres, sic utinam essent in electione prudentes! Congregata enim loco et termino episcoporum et nobilium multitudine, tam gloriosa quam magna, prædictus etiam abbas et prædicandus præsentiam suam obtulit, et rumorem attulit, et utroque lætabundam reddidit concionem. Nam de Alemannia veniebat, regemque et regni proceres militiæ crucis Christi adjunxerat. Deinde diversarum regionum leguntur litteræ, nuntii audiuntur, et hæc usque ad vesperum protenduntur. In his duxerunt lætam diem; et quod superfuit in crastinum distulerunt. Venit dies magis læta quam prospera. Interfuerunt congregatis, qui Græcos dicerent, sicut lectione et experientia noverant, fraudulentos. Rex autem et sui, qui merito nullarum gentium vires timebant, fraudes utinam timuissent! Sed quia non est consilium nec prudentia contra Deum, elegerunt viam per Græciam morituri. Sic secunda dies terminata est, non secunda.

Tunc viri nobiles, regis Rogerii nuntii, confusi abeunt, dolentium habitu domini sui satis expresse monstrantes affectum, de dolis Græcorum prædicantes nobis quod postea sumus experti. Nec mirum si Rogerius rex potens et sapiens regem optabat, si Francos diligit, nostrarum partium oriundus. Postremo revolvit diem tertiam gratia Trinitatis; et congregati, gratia prius sancti Spiritus invocata, (quam pridie utinam similiter invocassent!) deinde a sancto abbate sermone habito spiritali, de regni custodia prosequuntur. Rex autem more suo sub timore Dei reprimens potestatem prælatis Ecclesiæ et regni optimatibus eligendi indidit **15** libertatem. Eunt igitur ad consilium, et post aliquantulum moram, cum quod erat melius elegissent, san-

ctus abbas præcedens revertentes, sic ait: Ecce gladii duo hic. Satis est. Te, Pater, Sugerii, et Nivernensem comitem monstrans. Quod valde placuit omnibus, si soli comiti placuisset. Sed se ille Carthusæ devoverat, quod cito post effectui mancipavit, et nec regis nec omnium diutinis precibus potuit revocari. Impenitur tandem tibi soli onus amborum, quod inconcussa pace tulisti, et hoc esse onus Christi ex levitate sensisti. Inter hæc indicitur dies in Pentecosten profecturis, et in optatis undecunque Metis glorioso et humili principi congregandis. Post hæc, ne aliquid deesset benedictionis aut gratiæ, Romanus pontifex Eugenius venit, et Pascha Domini in ecclesia Beati Dionysii honore quo deicit celebravit. Affluunt multi multarum partium utrique miraculo, videlicet regi et apostolico peregrinis. Papa vero bene ordinata confirmat, enormia multa componit, dum regis promotionem expectat. Illo anno in quarta feria Pentecostes edictum accidit. Sic regi celebra cuncta succedunt. Dum igitur a beato Dionysio vexillum, et abeundi licentiam petiit (qui mos semper victoriosis regibus fuit), visus ab omnibus planetum maximum excitavit, et intimi affectus omnium benedictionem accepit. Dum vero pergeret, rem fecit laudabilem, paucis tamen

imitabilem, et forsitan suæ celsitudinis nulli. Nam, cum prius religiosos quosque Parisiis visitasset, tandem foras progrediens, leprosorum adiit officinas. Ibi certe vidi eum cum solis duobus arbitraris interesse, et per longam moram cæteram suorum multitudinem **16** exclusisse. Interim mater ejus, et uxor, et innumeri alii ad Beatum Dionysium præcurrunt. Et ipse postmodum veniens, papam, et abbatem et Ecclesiæ monachos invenit congregatos. Tunc ipse humillime humi prostratus, patronum suum adorat; Papa vero et abbas auream portulam reserant, et argenteam thecam paululum extrahunt, ut osculato rex et viso quem diligit anima sua, alacrior redderetur. Deinde sumpto vexillo desuper altari, et pera, et benedictione a summo pontifice, in dormitorium monachorum multitudini se subducit. Non enim patiebantur moras oppressio populorum, et mater et uxor, quæ inter lacrymas et calorem pene spiritum exhalabant. Sed luctum et planctum qui ibi inerat velle describere, tam stultum est quam impossibile. Illo die retentis paucis suorum, in refectorio comedit cum fratribus; et osculatus postmodum omnibus recessit, orationibus et lacrymis omnium prosecutus.

LIBELLUS SECUNDUS.

Tædiosa est semper longa loquacitas pluribus occupato. Unde vereor ne nostra oratio nimis prolixè sine respiratione cucurrerit. Sed date, quæso, mihi, Pater, hanc noxam. Intereram lætis rebus, et patriæ meæ, nomina scribens, et rerum reminiscens, quod lætus videram, sine tædio diutius recolebam. Non enim cito afferunt jucunda laborem. Modo vero novo principio succingor ad aspera, intraturus exteras regiones, sicut actu fecimus, sic sermone; et laboriosa deinceps citius **17** terminabo.

Post discessum gloriosi regis ab ecclesia Beati Dionysii, nihil in regno ejus actum est memorandum, nisi forte vultis scribi quod in regni cura vobis dedit socium Remensem archiepiscopum. Nescio tamen si comes Rodulfus, quia tunc excommunicatus erat, debeat a communione nostri sermonis excludi, qui (ne vobis duobus deesset gladius sæcularis) tertius additus est, ut triplex funiculus difficile rumperetur (*Eccle. iv*). Metis ergo, quia ibi convenimus, stylum vertamus: ubi rex cum jure domini nihil suum invenerit, omnes tamen invenit ex gratia, sicut Verduno jam fecerat, quasi servos. Fixis ergo tentoriis extra urbem, paucis diebus venientem exercitum expectavit, statuitque leges paci cæterisque utilitatibus in viam necessarias, quas principes sacramentis et fide firmaverunt; sed quia ipsi non bene tenuerunt, eas nec ego retinui.

Inde præmittit Wormatiam prudentes et religiosos viros, Aluisum Atrebatensem episcopum et Sancti Bertini abbatem Leonem, ut in Rheno qui ibi præterfluit navigium subsequenti exercitui præpararent. Quod optime compleverunt, congregata undique tanta multitudine navium ut ponte non egerent. Hujus clerus et populus civitatis in solemnitate apostolorum Petri et Pauli regem valde solemniter susceperunt. Hic primam nostri populi stultam superbiam sensimus.

Transmearunt enim milites, inventaque pratorum satis ampla latitudine, venerabilem episcopum Luxoviensem Arnulfum, cum suis Northmannis et Anglis domino regi placuit expectare. Affluabant nobis per fluvium ab urbe victualia, et erat nostrorum et indigenarum assiduus commeatus. **18** Oboritur tandem rixa. Peregrini autem nautas in fluvium projecerunt. Quo viso cives currunt ad arma, et vulneratis aliquibus unum illico peremerunt. Turbantur hoc scelere peregrini, clamare ignem pauperes, tam civibus exitiabilem quam etiam quibusdam nostris, divitibus mercatoribus scilicet et cambitoribus. Sed utrosque stultos, Deo volente, represserunt utrarumque partium sapientes. Cives tamen adhuc timent, et subductis utrique ripæ navibus auferunt commeatum. Sed religiosus vir Atrebatensis episcopus, navi quadam cum labore re-